

УДК: 631.162:338.434

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДІЄВІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ПРИСТЕМСЬКИЙ Олександр Станіславович

*к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
pristemskiyaleksandr@gmail.com*

Анотація. В статті розглянуто сучасний стан та дієвість державної підтримки сільського господарства. Проаналізовано видатки державного бюджету наданих Міністерству аграрної політики та продовольства України. Особливу увагу приділено аналізу державної підтримки за рахунок бюджетних дотацій, гарантій та обсягу бюджетної підтримки сільського господарства за рахунок податку на додану вартість.

Ключові слова: бюджет, державна підтримка, дотація, гарантія, податок на додану вартість.

Ключевые слова: бюджет, государственная поддержка, дотация, гарантия, налог на добавленную стоимость.

Постановка проблеми. Одним із головних екзогенних факторів забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства варто назвати державну підтримку. Для забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства необхідна наявність надійної та сприятливої державної політики, яка б дозволяла ефективно функціонувати господарюючим суб'єктам. Варто наголосити, що забезпечення фінансової безпеки сільського господарства знаходиться у тісному взаємозв'язку із продовольчою безпекою країни, що має важливе значення в умовах фінансово-економічних дисбалансів.

Постановка завдання. Визначити та провести аналіз сучасного стану та дієвості державної підтримки сільського господарства, його вивчення та систематизація наукових поглядів.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми сучасного стану та дієвості державної підтримки сільського господарства присвячено праці багатьох як вітчизняних та і закордонних науковців – Н. С. Медведкової, О.О. Непочатенко, О.Є. Гудзь, В. А. Шинкара, К. Ф. Черкашиної, В. Я. Плаксієнка, О. Белікова, К. В. Лозінської, О. Я. Стойко, Д. М. Черваньова, С. А. Власюк та інших. Даній тематиці на рівні держави присвячено ряд статей та монографій. Проте, аналіз робіт, опублікованих за результатами наукових розробок в цьому напрямку, доводить, що у вітчизняній науковій

Аннотация. В статье рассмотрено современное состояние и действенность государственной поддержки сельского хозяйства. Проанализированы расходы государственного бюджета предоставленные Министерству аграрной политики и продовольствия Украины. Особое внимание уделено анализу государственной поддержки за счёт бюджетных дотаций, гарантий и объёму государственной поддержки за счёт налога на добавленную стоимость.

літературі бракує системного дослідження окремих питань, присвячених цій тематиці.

Результати дослідження. Одним із важливих фінансових документів країни, в якому відображено вплив держави на стан фінансової безпеки галузі, варто назвати державний бюджет, при формуванні якого враховуються також і потреби різних галузей національної економіки, у тому числі і сільського господарства. Аналіз даних виявив, що протягом 2013-2016 рр. (дані за 2016 р. наведено відповідно до планових показників державного бюджету) для фінансової підтримки розвитку сільського господарства надано державним бюджетом Міністерству аграрної політики та продовольства України в середньому 4,7 млрд грн бюджетних видатків, а їх обсяг знизився відносно базового року на 82,9%, становив 1488,2 млн грн. [1].

Відповідно до запланованих видатків державного бюджету України, головними напрямками видатків Міністерства аграрної політики та продовольства України є «фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів», на яку заплановано у 2015-2016 рр. 300 млн грн. Слід зауважити, що дана програма мала високу ефективність при її впровадженні у минулі роки, а тому даний досвід впроваджено і у даний період.

Значно скоротились у 2014-2016 рр. видатки за програмою «Фінансова підтримка заходів

в агропромисловому комплексі», обсяг якої у 2013 р. становив 96,8 млн грн, а у наступні роки було передбачено 5 млн грн. Вагома роль надана витратам Аграрного фонду, так за програмою «Витрати Аграрного фонду пов'язані з комплексом заходів із зберігання, перевезення, переробки та експортом об'єктів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду» протягом 2014-2016 рр. надано 100 млн грн, що на 80% менше ніж у 2013 р., обсяг якого становив 500 млн грн. У 2015-2016 рр. не передбачено бюджетних видатків для «Державної підтримки розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними», обсяги якої у 2013-2014 рр. становили 100 млн грн. Також різкого скорочення зазнала «Державна підтримка галузі тваринництва», обсяг якої у 2013 р. становив 650 млн грн, а у 2016 р. передбачено 50 млн грн. Зауважимо, що попри значне скорочення бюджетної підтримки розвитку сільського господарства України, вдається забезпечити його ефективне функціонування, що віддзеркалюється на стані його фінансової безпеки.

Сільське господарство України відрізняється високою залежністю від державних видатків, що пов'язано із надмірною часто необґрунтованою опікою даної галузі. Також, однією із характеристик державної підтримки вітчизняного виробництва крім іншого, варто назвати лобізм інтересів окремих учасників або агрохолдингів, які ініціюють прийняття певних законодавчих актів, що носять переважно не системно-стратегічний, а ситуаційний характер. Порушення рівноваги розвитку вітчизняного аграрного ринку призводить до погіршення стану продовольчої безпеки національної економіки в цілому та фінансової безпеки розвитку сільського господарства. Формування раціональної аграрної політики за таких умов набуває особливої актуальності. Разом з тим, варто зосередити увагу на визначенні стану державної підтримки галузі, направленої на забезпечення фінансової безпеки як господарюючих суб'єктів так і галузі.

За даними різних аналітиків, зокрема Worldwide Governance Indicators Світового банку, Україна входить до топ-10 за найбільшими обсягами державних видатків у ВВП за підсумками 2014 р. Так, частка державних видатків Данії на 3,55% більшою ніж в Україні, рівень якої становив 50,95% ВВП, але за рівнем контролю корупції наша країна має найнижчі показники, а саме 11,96 %, тоді як показник Данії

становить 100%. Відповідно виділяючи відносно однакову частку ВВП країни отримуємо різний результат від використання коштів [2].

Відповідно особливу увагу варто приділити визначенню раціональної частки державних видатків загалом, та на розвиток сільського господарства зокрема. Ґрунтуючись на основних законах економічної теорії зауважимо, що, за умови безкінечного зростання, частка державних видатків буде витрачатися не ефективно. Оскільки, державні видатки можуть зростати до тієї межі, коли кожна одиниця державних видатків приносить одну одиницю ВВП. За умови подальшого зростання відбувається ситуація неефективного використання державних видатків, а саме: кожна фінансова одиниця, яка надходить із економіки країни в бюджет у вигляді податків, приносить у вигляді державних видатків менше користі, а ніж у випадку його інвестування [3].

Серед інших вчених, питанням визначення оптимального обсягу бюджетних видатків присвятив увагу політик та економіст із США Річард Армі, який провівши емпіричні дослідження сформував графічне відображення співвідношення державних витрат та темпів зростання економіки країни, яке на сьогодні називають «кривою Армі» [4]. Необхідно зазначити, що в деяких джерелах зустрічається також назва «крива Армі-Рана», стверджуючи, що її автором є також Річард Ран (Richard Rahn). Детальний аналіз виявленої авторами залежності свідчить, що при зростанні державних видатків на певному етапі призводить до зниженню розвитку країни, а тому призводить до порушення фінансової безпеки як на національному рівні так і на галузевому.

Враховуючи, що фінансово-економічний розвиток має свої особливості у кожній країні встановлено, що для США таким оптимальним рівнем державних видатків є 20% ВВП, для європейський країн діапазон становить 36-42%, а відхилення на 10% від зазначеного рівні призводить до зниження темпу розвитку на 2,1% [5]. Відповідно даний досвід потребує впровадження в контексті забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства як домінуючого сектора вітчизняної економіки.

Державна підтримка сільського господарства України протягом 2010-2014 рр. мала загальні динаміку до зростання, і відносно 2010 р. її обсяг збільшився у 3,5 рази, а у порівнянні із 2013 р. у

2,3 рази. Натомість значно знизився обсяг такої підтримки за рахунок бюджетних дотацій, який у 2010 р. становив 1,3 млрд грн, а у 2014 р. 198,7 млн грн, що засвідчує падіння більш ніж у 6 разів, або на 84,1%. Звернемо увагу, що у 2011 р. відбулося значне скорочення бюджетних дотацій (від 1252,4 млн грн до 683,9 млн грн), у 2011-2012 рр. спостерігалася стабільність показників, а в наступних періодах значне падіння майже вдвічі відносно попереднього періоду. За рахунок бюджетних дотацій значено скоротився обсяг державної підтримки виробництва продукції рослинництва (від 429,2 млн грн до 23,4 млн грн), середній рівень якої становив 174,4 млн грн. для підтримки розвитку тваринництва було виділено у 2010 р. 264,9 млн грн, а у 2014 р. 140,4 млн грн, що на 36,9% менше ніж у 2013 р. та на 47% ніж у базовому році.

На відміну від державної підтримки за рахунок бюджетних дотацій, обсяг бюджетної підтримки сільського господарства за рахунок податку на додану вартість (ПДВ) має чітку тенденцію до зростання і віддзеркалюється на загальних показниках фінансової безпеки галузі й фінансово-економічного розвитку. Крім того, протягом 2010-2014 рр. обсяг такої підтримки збільшився у 4,9 разів: від 3,1 млрд грн до 15,2 млрд грн. Варто звернути увагу, що дана динаміка характеризується також тим, що протягом 2008-2015 рр. саме ПДВ вважається «основним непрямим бюджетоутворюючим податком України», а вітчизняна система оподаткування за останні роки розвивається відповідно європейському тренду [6, с. 257]. Протягом 2008-2015 рр. зростає питома вага ПДВ у сукупних податкових надходженнях і у 2015 р. становить 54%.

В Україні на сьогодні склалася складна фінансова ситуація, яка безумовно має негативний вплив на фінансову безпеку розвитку сільського господарства. За даних умов, як виявлено раніше, зростає залежність вітчизняної економічної системи від зовнішніх кредиторів, серед яких Міжнародний валютний фонд (МВФ), який вимагає зміни тих чи інших умов діючої системи фінансової підтримки. Серед них є відміна діючого механізму відшкодування ПДВ і переведення господарюючих суб'єктів сільського господарства на загальну систему оподаткування [7]. Мотивуючи необхідністю дотримання вимог МВФ, уряд України пропонує залишити без змін існуючий режим непрямого оподаткування для сільськогосподарських підприємств за умови

отримання виручки не більше 50 млн грн на рік та земельного банку не більше 10 тис. га [26]. Варто зауважити обґрунтованість критики міжнародної організації до спеціального режиму сплати ПДВ. За результатами дослідження, зокрема Непочатенко О.О., у сучасних умовах даний механізм підлягає зловживанню, оскільки цільове використання отриманих фінансових ресурсів господарюючими суб'єктами порушено, контроль із боку відповідних органів відсутній, існують складності у поверненні, а також відомі факти інших злочинних схем.

Дані обставини стали причиною для того, щоб кабінет міністрів України ініціював змінити режим накопичення ПДВ. Так, наприклад пропонується запровадити сільськогосподарським товаровиробникам внести обов'язкову сплату даного податку за відповідний податковий період до Державної казначейської служби (на спецрахунки у територіальних відділеннях). А у кінці року перераховувати акумульовану таким чином суму ПДВ на рахунки відповідного господарюючого суб'єкта (у формі дотацій за відповідними деклараціями). Крім того пропонують також такі зміни діючого режиму сплати непрямого податку для підприємств галузі:

- відміна спеціального режиму непрямого оподаткування сільськогосподарських виробників та одночасне підвищення ставки ПДВ на операції з реалізації продуктів харчування на 5%, що забезпечить накопичення фінансових ресурсів для виплати прямої бюджетної підтримки господарюючим суб'єктам галузі;

- перерозподіл накопиченого сільськогосподарськими підприємствами ПДВ у співвідношенні 80%/20% відповідно на користь платника та державного бюджету;

- добровільна відмова підприємств сільського господарства від державної підтримки. За таких умов агрохолдинги й великі сільськогосподарські підприємства перейдуть на загальну систему оподаткування, а сільськогосподарські підприємства із площею землекористування до 10 тис. га та річної виручці від реалізації до 50 млн грн підлягатимуть сплаті єдиного податку (ставка оподаткування від 0,3% до 1,0% від нормативної грошової оцінки земельних угідь сільськогосподарського призначення);

- суми ПДВ, отримані при експорті зернових і технічних культур з 2015 р. не відшкодовуватимуться з бюджету [8].

Незважаючи на вагому аргументацію необхідності змін до існуючого порядку сплати ПДВ сільськогосподарськими підприємствами необхідно звернути уваги на існуючі недоліки. Запропонований механізм перерахунку суми податку ПДВ до Державної казначейської служби позбавить сільськогосподарські підприємства значної частини фінансових ресурсів, що негативно вплине та фінансову безпеку як господарюючих суб'єктів так і галузі. Оскільки недостатність необхідного обсягу грошових коштів знижує платоспроможність та фінансову незалежність підприємств у найбільш несприятливий час. Тому необхідно враховувати особливості сільськогосподарського виробництва (зокрема сезонність витрат та отримання виручки) при запровадженні даної схеми сплати ПДВ.

Акумулявання фінансових ресурсів для виплати прямою бюджетної підтримки шляхом збільшення ставки ПДВ на операції з реалізації продуктів харчування на нашу думку не мають обґрунтованості з багатьох причин. По перше це спричинить зростання ціни реалізації, що знизить рівень продовольчої безпеки країни. По друге, механізм розподілу прямої державної підтримки не може охопити значну частку підприємств, націлений на підтримання певних підгалузей сільського господарства, а також має вибіркового характеру фінансування. По третє, накопичені таким чином фінансові ресурси матимуть цільове призначення для підтримки певних державних програм, тоді як для поточних витрати і підтримання рівня фінансової безпеки галузі матимуть несуттєвий вплив.

На нашу думку, запровадження до діючого механізму сплати ПДВ сільськогосподарськими підприємствами за принципом перерахування 20% суми до державного бюджету сприятиме поданню невірних даних господарюючими суб'єктами про обсяги сплати даного податку. Також знижуватиме обсяги фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, які необхідні для здійснення фінансової діяльності.

Перерозподіл механізму сплати ПДВ сільськогосподарськими підприємствами за категоріями відносно площ землекористування та обсягу річної виручки від реалізації ми вважаємо недосконалою. Зауважимо, що першим шляхом для подолання даної норми можна назвати створення офіційних або неофіційних дочірніх підприємств, що дозволить знизити як площу так і виручку господарюючого суб'єкта.

Сплата ПДВ відповідно до нормативної грошової оцінки земельних угідь сільськогосподарського призначення не може бути мати місце, оскільки стан таких земель не однаковий, а відповідно оцінювати їх за однаковим принципом на нашу думку недоречно. До того ж викликає сумнів стосовно такої оцінки: ким вона буде проводитись, визначати їх на районному, обласному, регіональному чи державному рівнях, яким чином контролювати якість оцінки тощо.

Окремо варто акцентувати увагу на обмеженні обсягів ПДВ для експортних операцій окремих сільськогосподарських культур. На нашу думку для фінансової безпеки розвитку сільського господарства такі зміни матимуть негативний вплив, оскільки: значно знизяться обсяги експорту сільськогосподарської продукції, що вплине на надходження валютної виручки в країну, падіння значення вітчизняної галузі у світовій економіці; враховуючи, що у більшості випадків, сільськогосподарські виробники експортують дану продукцію через трейдерів, такі зміни призведуть до зниження виручки від реалізації, а також на закупівельну ціну продукції.

Враховуючи окреслені недоліки запропонованих змін до діючої процедури сплати ПДВ сільськогосподарськими виробниками, вважаємо доцільним залишити діючий режим. Але підтримуємо необхідність введення обмежень для великих сільськогосподарських підприємств.

Світовий досвід знає декілька інструментів бюджетної підтримки, серед яких бюджетна субсидія, бюджетний грант та державні гарантії залучення кредитів від комерційних банківських установ. Серед існуючих інструментів прямої державної підтримки, яка стимулює забезпечення фінансової безпеки як галузі так і національної системи, в Україні використовується лише незначна частина із можливих, світовий досвід використання яких зазначив їх ефективність [9].

Забезпечення фінансової безпеки в сучасних умовах передбачає функціонування господарюючих суб'єктів сільського господарства в умовах кризи, а тому бюджетна підтримка має бути направлена на вирішення відповідних завдань. Одним із розповсюджених інструментів бюджетної підтримки варто назвати бюджетну субсидію, сутність якої полягає у наданні державою прямого фінансового трансферту. Так, наприклад, досвід Сінгапуру передбачав надання грошової субсидії на працівників, що продовжують

працювати на підприємстві, незважаючи на кризу. Це стимулювало роботодавців не проводити масштабних скорочень і стримати зростання рівня безробіття, забезпечити національну безпеку країни та фінансову безпеку галузей. У Японії для стримання зростання рівня безробіття було введено бюджетні субсидії господарюючих суб'єктів для збільшення нових робочих місць та збереження існуючих. Відповідний досвід був задіяний і у Словаччині. А у Англії бюджетні субсидії надавались підприємствам, які приймали на роботу тих працівників, які не були працевлаштовані протягом тривалого часу (пів року і більше).

Іншим інструментом державної підтримки фінансової безпеки галузі варто назвати надання цільових фінансових ресурсів, товарів або послуг на конкурсній основі (бюджетний грант), що передбачають виконання тих чи інших національних задач. Серед них, підтримання інноваційної діяльності у США через програму SBIR (Small Business Innovation and Research program), що направлена на комерціалізацію технологічного потенціалу малих підприємств. Державні гранти дозволяють іноземним інвесторам в Польщі покращити якість продукції або ініціювати створення нової шляхом НДДКР, що дозволяє покращити інвестиційний клімат країни та підвищити її інвестиційний потенціал, і як наслідок, забезпечити фінансову безпеку на галузевому рівні.

Бюджетні гранти надаються на створення та розвиток бізнесу зокрема у Франції (prime d'aménagement du territoire для розширення або удосконалення діяльності підприємства) та Російській Федерації (гранти на створення підприємства, що спеціалізується на технічному обслуговуванні та ремонті автотранспорту, проектуванні, наданні консалтингових послуг тощо). З метою створення робочих місць ініціюють гранти у Чехії (близько 2,5 тис. дол. США на створення одного робочого місця; 25-45% на підготовку та перепідготовку робітників, за умови перевищення рівня безробіття в районі на 50% національних показників середнього рівня) [10] та Польщі (15,6 тис. польських злотих на одне робоче місце. Крім того, у сучасній світовій практиці велика увага приділяється екологічним проектам, реалізація яких підтримується державою у США, Франції, Польщі, Німеччині та інших країнах.

Інвестиції відіграють особливу роль у забезпеченні розвитку галузей економіки, а також

їх фінансової безпеки, тому залучення бюджетних грантів для покращення ефективності даного процесу використовується у багатьох країнах. Так, у Польщі відповідно до урядової програми на 2011-2020 рр. передбачено фінансування проектів, направлених на розвиток економічної системи, а саме її інноваційно-інвестиційний та конкурентоспроможний потенціали, у розмірі 10-15% допустимих витрат. Тоді як Чехії передбачені державні гранти для стратегічних проектів у розмірі 5% витрат, окрім стандартних пріоритетів.

Також значно сприяє забезпеченню фінансової безпеки розвитку сільського господарства надання державних гарантій залучення кредитів на умовах платності, строковості, забезпеченості та відповідних гарантій, отриманих від інших суб'єктів господарювання. Такий інструмент бюджетної підтримки господарюючих суб'єктів є поширеною практикою у багатьох країнах, наприклад у Нідерландах, Великобританії, Канаді, але має високі ризики неповерненості, що порушує фінансову безпеку галузі, призводить до зростання бюджетних витрат й поглиблення державного боргу.

Варто зазначити, що сучасний стан сільського господарства свідчить про необхідність державної підтримки, яка на нашу думку повинна реалізовуватися через державний венчурний фонд, направлений на акумулювання вітчизняних та іноземних фінансових ресурсів.

Особливого значення, в умовах нестабільності національної економіки та зниження платоспроможності вітчизняних покупців, відіграє експорт, а тому виникає необхідність посилені державної підтримки даного процесу для забезпечення фінансової безпеки розвитку галузі. Перенасичення вітчизняних ринків сільськогосподарською продукцією стимулює до пошуку нових ринків збуту, що за умови погіршення стану валютної безпеки дозволить підвищити рівень фінансової безпеки розвитку сільського господарства шляхом надходження валюти. За даними проведеного дослідження виявлено, що Україна має широкую географію експорту, яка перевищує 50 країн.

Відповідно до окресленого вище, значення державної підтримки як важливого фактору фінансової безпеки розвитку сільського господарства є надзвичайно важливим, оскільки ефективність, стабільність та надійність інституційного середовища забезпечує формування фінансового, правового,

конкурентоздатного, правового та інвестиційного середовища діяльності підприємств галузі. Через нинішній стан фінансової системи України, вплив держави у даному контексті поглиблюється, що пов'язано із міжнародною економічною інтеграцією та загальносвітовими трансформаціями. Це також відзначається на експортно-імпортних відносин підприємств галузі.

Зважаючи, що зовнішньоекономічна діяльність відіграє важливу роль на стан фінансової безпеки, провівши кореляційно-регресійний аналіз нами встановлено пряму залежність фінансового результату до оподаткування сільськогосподарських підприємств із обсягом експорту й імпорту сільськогосподарської продукції, проведеного за результатами 2010-2015 рр.

За результатами даних кореляційної матриці залежності, можна стверджувати, що зв'язок прямий та щільний: коефіцієнт кореляції фінансового результату до оподаткування та експорту становить 0,50719; фінансового результату до оподаткування й імпорту 0,58821; експорту та імпорту 0,87263. Тому, першочерговим завданням державної підтримки фінансової безпеки розвитку сільського господарства повинно стати створення умов для конкурентоздатної експортної політики, направленої на використання ефективного інструментарію. Це забезпечить посилення фінансової незалежності галузі і сприятиме якісному розвитку.

Отже, серед головних екзогенних факторів забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства є державна підтримка даного сектора, яка реалізується шляхом прямої та непрямої фінансової допомоги. Для забезпечення високого рівня фінансової безпеки галузі необхідно використовувати ефективні державні механізми сприяння експорту сільськогосподарської продукції, що підтверджується отриманими результатами кореляційно-регресійного аналізу, який виявив пряму залежність між фінансовим результатом до оподаткування сільськогосподарських

підприємств та обсягом експорту. До найпоширеніших інструментів сприяння фінансової безпеки розвитку сільського господарства відносять бюджетну субсидію, бюджетний грант та державні гарантії залучення кредитів від комерційних банківських установ.

Висновки. Аналіз фінансово-економічних показників фінансування економічної системи країни дозволив виявити погіршення стану та дієвості державної підтримки розвитку сільського господарства, що знижує рівень фінансової безпеки галузі. Обсяг видатків державного бюджету знизився на 82,9% відносно 2015 р. і становив 1,5 млрд грн. Для посилення рівня фінансової безпеки розвитку сільського господарства передбачено у 2015-2016 рр. фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів (300 млн грн щорічно), забезпечення діяльності Аграрного фонду (в середньому 17,5 млн грн на рік) та збільшення статутного капіталу «Укragenrolізингу» для розширення парку сільськогосподарської техніки та устаткування, з метою передачі її на умовах фінансового лізингу підприємствам галузі (54 млн грн щорічно протягом 2015-2016 рр.).

Встановлено, що у 2010-2014 рр. обсяг державної підтримки сільського господарства України за рахунок бюджетних дотацій в середньому становив 632,9 млн грн, а за рахунок ПДВ 6,8 млрд грн. Протягом досліджуваного періоду обсяг фінансування галузі збільшився більш ніж у 3 рази, хоча за рахунок бюджетних дотацій показник знизився на 84,1% відносно базового року та на 42,2% відносно попереднього року. З метою покращення сучасного стану державної підтримки та посилення рівня фінансової безпеки розвитку сільського господарства необхідно приділити особливу увагу зовнішньоекономічній діяльності. У результаті проведеного кореляційно-регресійного аналізу доведено, що між фінансовим результатом до оподаткування та експортом сільськогосподарської продукції існує прямий щільний зв'язок.

Список використаних джерел:

1. Світовий банк. Офіційний сайт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>
2. Robert J. Barro. 1990. Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth. The

Journal of Political Economy, Vol. 98, No. 5 Part 2: The Problem of Development. - Access mode: https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3451296/Barro_GovernmentSpending.pdf?sequence=4.

3. The Path to Sustainable Growth: Lessons from

Twenty Years of Growth Differentials in Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://workforall.net/sustainable_growth_part_1.doc

4. Pevcin P. 2004. Does Optimal Size of Government Spending Exists? - Access mode: <http://soc.kuleuven.be/io/egpa/fin/paper/slov2004/pevcin.pdf>

5. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с.

6. МВФ вимагає перевести аграріїв на загальний режим сплати ПДВ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2014/08/24/485250>.

7. Спеціальний режим ПДВ для аграріїв з 2015-го. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://24ukrnews.com/ekonomika/2014-09-30/specialniy-regimpdv-dlya-agrarijiv-z-2015-go>.

8. Медведкова Наталія Сергіївна Шляхи вдосконалення бюджетних інструментів підтримки суб'єктів господарської діяльності в Україні // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2015. №2 (167).

9. Investment in Poland [Електронний ресурс] // КРМГ: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.kpmg.com/>

10. Doing business in France [Електронний ресурс] // Invest in France Agency: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.invest-in-france.org/us/business-environment/doing-business-in-france.html>